Title: Sipani 1979I
Speaker: Cipriano Gómez Yermo
Language: Guazacapán
Collector: TK
Date Recorded: June 1979
Date Transcribed: ?
Date Typed: 08/10/2006
Typed By: ER
<text>
kuy im'an na muʔistorya sipani i
pwes na ʔik’ał huurak, yaw'i nał kiʔ ˀakuk’ih,
ˀi łək’əyˀ sipani;
šiiriʔ nał ʔuk’ah sipani;
hin bir'iyʔ.
ˀentónse təšk’ə sam'uw⁺ey
ˀi ter'oyˀ hinaˀ mulansa,
ˀi tur'ey ša mak’uyh.
ʔakuła ⌜tum'uyʔ šip’i nah šaʔah (1) na huurak
ˀi ʔasta ke tum'uyʔ šuk’a ʔuw'ih hurak.
ke ná sipani, komo na huurak šuk’eyˀ
naawuuła nał hiˀ muˀay'aała ʔo muˀukšaya,
ˀi ⌜ʔasək hən'əyʔ (2) ke šuukaʔ muˀukšumu
ˀi huurakiˀ nah,
ˀentonse ʔar'eyˀ pul’eyˀ k’ał kahon
ˀi ⌜t’en'oyˀ ša kahon (na) ču t’uuri (3)
ˀi nan'iyˀ ša pəp’ə ʔuy.
ˀentonse tur'ey na pəp’ə ʔuy na t’uuri.
ˀentonse na sipani hinaˀ muˀukšaya ʔipal’a nał hiʔ
ša šaaru.
ˀi... pir'iyʔ ⌜ču kahon (4) man ˀuk’a nah k’eyˀ ša ʔuy nał
ʔakuk’ih.
ˀentonse kuuruʔ ʔišap⁺iyʔ
ˀi ⌜ʔapleyˀ łik (5)
ʔi pir'iy ke k’ał t’uuri nał ʔuukaˀ k’aataˀ ša kahon.
ˀentonse k’ənək’iłaʔ ʔukšaya hinaˀ ʔukšumu
porke na nah hin nał horoy na nookałíh.

patʼey nał kikih ʔukah, piyˀ kiˀ ʔałi.
ˀentonse na ʔukšaya łəkʼay'ey muʔuy tuutuk.
ˀi nukʼey nah ču tʼuuri.
ˀi ˀentonse ˀərakiˀ, ˀərakiˀ
ʔasta ke ⌜hooroyˀ muˀayapaˀ (6) huurak.
ˀi ˀentonse nukʼey nah mulansa neła nah ter'oy tuma,
porke šan diwina nah waškukʼih,
ˀał tuma kiˀ aˀułuˀ mulansa,
muter'o naʔał,
ʔi mutur'a nał ša makʼuh.
pwes na nah, kkomo hin nał hən'əyˀ,
"ʔutʼan" muʔim'a nał ʔukšaya,
ˀukšumu "taatʼan".
⌜ʔasək (7) ʔəraˀ nał paˀał,
ˀikʼał ʔay'aała pooȼʼa nał hiˀ ša ˀuy.
ˀi wənak tuma naˀał.
ˀi ˀentonse pulʼey kikih ⌜na (8) tuma,
ˀi ʔišpaˀ pʼətana sa ⌜hur'atilʼi (9),
ˀonde pir'iyˀ ke ʔuukaˀ nał tuma,
waškʼuyˀ.
ˀi hin sam'uyˀ neła kiˀ kʼiir'eyˀ na tʼitʼah.
ˀentonse na ʔay'aała kʼəy'ey mulansa
ʔi ʔakuła ˀukʼey segir pooȼʼa.
ˀentonse na šurumu kuuruʔ ʔayaw'ah.
ˀi ˀim'ey nah ke munukʼa na mulansa.
"han lansa kuy nukʼan naka, šurumu"
"byen naka hoorokaˀ.
naka hoorokaˀ," ʔimeyˀ nah
"naka kiˀ hoorokaˀ."
ˀentonse ˀimey nah ke
"kuy nukʼan naka kalansa
pero ku yakaˀ ʔakuˀ pir'ikan ʔutaka"
"⌜ʔutʼan! han hiˀ hooron ʔutʼan na təəkkah (10).
hin ʔutʼan kaˀ y'an pweh ?"
"hin, nah na man šukʼey taataka.
hentʼeełe łik man šukʼey taataka.

nah ter'ołan.
kuriy'a ʔəntʼəkan ʔutaka.
ˀatəy'ah hiˀ ša maku,
⌜ˀatəy'ah (11) hiˀ ʔukah."
bweeno pwes, ˀalfin pulʼey ⌜łəknəyʔ (12).
ʔi ʔakuła ša maku,
ʔi pir'iyʔ ke ⌜kʼał kolčon pipi (13) nał ʔukah makuk.
ˀentonse ˀakuła turey kʼał punyu šəha, šəha šaaru,
ˀi weskey nah ⌜ʔał (14) maku.
tuumuˀ kəəwəˀ pipi.
tuumuˀ kəəwəˀ.
ˀentonse ʔakuła tundʼiy na pwerta.
ˀi hin nał mupur'i ʔutah.
ˀi nah nah ʔimey ke
"na nenˀ naw'uka.
na nenˀ naw'uka.
kapatʼa šam'a ke kakuła nin'ikan nenˀ ša ʔuy"
"ʔa... pwes byen ⌜naw'unˀ (15), pulʼan,
porke hin nał šan nšukʼa,
porke taataka, sipani šukʼałan.
ˀi ˀatəy'ah ʔukʼaka naka"
"pwes ˀišpay'a pweh,
ku y'an wirikʼi" ʔim'ey nah.
"hin nˀišapʼa,
porke wili ʔukʼan"
"ʔa... ʔəndə ša kofre man.
ʔatəy'ah hiˀ kʼał ⌜naakʼuka (16)"
"pero weena taˀ tupʼałan"
"ʔa... ˀəndə kiˀ.
ku y'an wirikʼi."
bweeno pwes ⌜łəknəyˀ nah (17).
ʔakuła ʔišapiyˀ nawakʼu.
ˀi wašałiyˀ.
ˀentonse ʔišpaˀ.
ˀimey nah ke muˀukʼa perdonar
porke ˀakuła nan'iy ša pəpʼə ʔuy.

ˀi ˀentonse ʔim'ey nah ke nah na sipani šuk'ałan taato
ˀentonse hin bał ⌜tuupaˀ k'ənək'i (18) šurumu.
hin bał tur'ey tuma.
ˀi nah na sipani, ʔuk'ey nalisyar,
ˀe... ˀotro diya ˀimey ke haran'a minakiw'ah.
hin bał ʔakuła tur'a tuma.
gi ˀentonse ˀim'ey łik nah,
"ndaˀ šuk'ak šurumu,
porke hin bał ⌜ak'ənək'i (19)
⌜hin hən'ən (20) weena ʔuk'ałan na konseeho.
ndaˀ šuk'ak.
ndaˀ ša šaaru ˀi ndaˀ hir'ik šaaw'uk" ˀim'ey łik.
pwes waak'aˀ łik.
ˀi ˀentonse waak'aˀ łik ša šaaru.
ˀi ʔimey ke ʔipal'a nał ʔakuˀ.
pero komo nah na šurumu ⌜ki ten'ah hənək'ih (21) naʔał,
ˀakuła tur'ey hutu yəma, hutu šu¢'uła yəma,
⌜ʔuk'ey tantyar han hiˀ łonk'oˀ ˀih hutu,
neła (22) muť'ura nah hutu
ˀentonse ˀuk'ey ˀenkantar
ˀi pur'uy hinaˀ mupuur'uk naʔał.
ˀi ˀentonse na nah šiiriˀ ˀəəl'ə pwerta
hinaˀ pedaasu hutu łoť'oť'o nał hiˀ ša ʔooť'ek.
ˀentonse waštaˀ sipani hinaˀ muˀukšaya.
ˀi ˀimey ke:
"ʔoora ndaˀ pˀarnik
porke łoť'oť'o hiˀ,
tiik'i hiˀ.
ʔiwši narih łoť'oť'o hiˀ"
pwes na ʔukšumu ʔim'ey:
"sam'u naka na wap'iłih.
kuy nenˀ sam'un na puh.
ndaˀ nik'ik na ˀałí.
ndaˀ pi¢'ak."
ˀentonse nahłik ⌜wesk'eyˀ kikih ʔałi (23)
ˀi ⌜sən'əłeyˀ (24) hinaˀ puh,

ˀi hinaˀ šeek’eʰ.
ʔi tuumuˀ kumu ¢’ahama kumu ʔuw'iłih.
⌜ˀiw'ał klaabu šu¢’uła (25) waštaˀ ša mukwerpo.
hin bał łik paataˀ ˀəyk’əy kikih.
ˀe byen maasaˀ kiʔ tup’aw⁺ah.
ˀentonse ˀim'ey nah ʔukšaya hinaˀ ʔukšumu
ke muʔuk’a perdonar,
ke hin bał kuy šuk’ey.
ˀentonse “QUÉ PERDONAR Y NO PERDONAR”
“ʔay nuk’a nenʔ permiisu pwes
neła y'an wirik’i ⌜nˀanimal’iiłi:
nhur'uułi, npaat’uułi, nmiy⁺aałi (26), ˀimey nah.
“QUÉ ANIMALES Y NO ANIMALES”
nah na ter'oy łik piyˀ.
⌜t’ing’eyˀ nuk’a nah na šuuruk (27).
ter'oyˀ ʔukšumu ˀi ʔukšaya.
hin ʔuk’ey perdonar.
man giʔ.
</text>
<notes>
1. tum'uyʔ šip’i nah šaʔah- <tk> ˀuk’ey benefisyar </tk>
2. ʔasək hən'əyʔ- <tk> “de ver”; could be also ⌜ʔasək pir'iyˀ⌝ </tk>
3. t’en'oyˀ ša kahon (na) ču t’uuri- <tk> ˀuk’ey ˀenkahonar kryaturiita </tk>
4. ču kahon- <tk> “cajoncito” </tk>
5. ʔapleyˀ łik- <tk> ʔuk’ey kiˀ destapar kih </tk>
6. hooroyˀ muˀayapaˀ- <tk> “llegó a término de” </tk>
7. ʔasək- <tk> asike </tk>
8. na- <tk> de </tk>
9. hur'atil’i- <tk> ”enfrente de” nah </tk>
10. ʔut’an! han hiˀ hooron ʔut’an na təəkkah- <tk> ˀutaka. “como va a ser” ʔutaka </tk>
11. ˀatəy'ah- <tk> “tal punto” </tk>
12. łəknəyʔ- <tk> “creer” </tk>
13. k’ał kolčon pipi- <tk> “colchonazo de bejuquillo” <tk>
14. ʔał- <tk> ʔałi </tk>
15. naw'unˀ- <tk> “m'ijo” </tk>
16. naak’uka- <tk> kanawak’u </tk>

17. łəknəyˀ nah- <tk> ʔuk’ey obedeser </tk>
18. tuupaˀ k’ənək’i- <tk> “tranquilo” uka’wah </tk>
19. ak’ənək’i- <tk> kontento ʔuk’ah </tk>
20. hin hən'ən- <tk> “a saber” </tk>
21. ki ten'ah hənək’ih- <tk> “muy de alcance” </tk>
22. ʔuk’ey tantyar han hiˀ łonk’oˀ ˀih hutu, neła- <tk> neła kiˀ muʔaltuura kiˀ ʔukey tantyar ke </tk>
23. wesk’eyˀ kikih ʔałi- <tk> ʔuk’ey łík tirar kikih </tk>
24. sən'əłeyˀ- <tk> ˀuk’ey sokar </tk>
25. ˀiw'ał klaabu šu¢’uła- <tk> “cuantos clavos” </tk>
26. nˀanimal’iiłi: nhur'uułi, npaat’uułi, nmiy˖aałi- <tk> nˀanimáles </tk>
27. t’ing’eyˀ nuk’a nah na šuuruk- <tk> not in text as spoken </tk>
<tk> NOTE: all but 2 occurrences of ˀentonse are actually pronounced ˀentónses </tk>
</notes>